



**R. P. Ildephonsi Peñafiel E' Societate Jesu, Quondam In
Cusquensi Collegio Sacrae Theologiae Primarij
Antecessoris ... Theologia Scholastica Naturalis**

Peñafiel, Alonso

Lugduni, M.DC.LXXIIX.

3. Prima conditio ad libertatem ponitur & pater Arriaga oppugnatur.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-95871](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-95871)

tium vltimum, & practicum intellectus determinat voluntatem, ita vt non possit hæc ab illo discordare, alias posset voluntas deficere sine errore vel defectu intellectus, & tamen tale iudicium relinquit illam libertatem simpliciter.

- 19 Item ex suppositione diuinæ scientiæ non potest voluntas aliter operari quam Deus præscierit, & tamen libere operatur. Item voluntas Christi ex suppositione vniõis hypostaticæ non potest peccare, & tamen libera est; ergo.

SVBSECTIO II.

Aliqua certa notantur.

- 20 PRIMO aduertendum est esse potentiam liberam nihil aliud esse nisi potentiam, quæ positis omnibus ad agendum potest agere & non agere, hæc enim descriptio traditur à Nemefio lib. de natura hominis. cap. 35. dicente esse autem liberum si eisdem positis causis in nobis esset aliquando appetere, aliquando refugere, quam etiam definitionem approbat D. Thom. quæst. 24. de veritate art. 2. vbi sic ait in brutis est quædam similitudo liberi arbitrij in quantum possunt agere, vel non agere, vnum & idem secundum suum iudicium: sed quia eorum iudicium est determinatum ad vnum, per consequens eorum appetitus, & actio ad vnum determinatur. Item agens 1. 2. de libertate hominis, quæ necessaria est ad meritum, asserit esse indifferentiam ad operandum & non operandum, & lib. 6. contra gentes, cap. 5. idem docet, desumit etiam hæc definitio ex Aristotele 9. Met. cap. 3. alias text. 12. & duodecimo Metaph. cap. 6. & tertio de anima cap. 2.

- 21 Admittiturque ab vniuersa schola Theologorum, cuius sensus est vt de ratione liberæ potentiæ sit vt in potestate sua habeat tam actum suum exercere, quam continere vel suspendere, id vero non ex defectu alicuius conditionis requisitæ ad operandum; illa enim non esset potestas ad suspendendum actum, sed impotentia potius ad agendum tali conditione deficiente; vnde ille modus cessandi à propria actione agentibus etiam naturalibus communis est, ignis namque non calefacit si deficit aliqua conditio, vel requisitum ad calefaciendum, vt v. g. si deficiat passum, vel approximatio, sicut contingere potest in voluntate ipsa si esset à volendo ex defectu obiecti, eo quod illud ignoretur, tunc enim carentia actus non erit ex potestate libera, seu dominio indifferentiæ, sed potius ex naturali defectu, est ergo de ratione liberæ potentiæ vt ex intrinseca vi, & potestate sua completa & sufficienti ad operandum possit, & actum suum exercere, & suspendere quando voluerit, & quia interna vis facultatis non exercetur nisi adhibitis omnibus requisitis ad agendum, ideo recte dicitur optimèque explicatur vis huius facultatis sufficientis, & complete in eo, quod positis omnibus requisitis ad agendum possit agere, & non agere, sed hæc prærequisita iure optimo explicantur de his conditionibus, quæ in actu primo requiruntur, seu quæ sunt aliquomodo causa actionis; non enim est actio ipsa; nam licet nemo agat sine actione, & ideo etiam actio dici possit requisita ad agendum, non tamen vt principium agendi, vel aliquid pertinens ad principium actio-

nis, sed potius vt ipsum formalissimum agere; quo formaliter constituitur potentia in esse agentis, & determinatur potius ad agendum quam ad non agendum, & ideo non est componenda actio cum potentia, ad hoc vt ipsa potentia dicatur indifferens, quia in hoc involuitur repugnantia, sed sumenda est potentia cum omnibus prærequisitis ex parte eius, seu per modum actus primi, & antecedentibus ipsam actionem.

SVBSECTIO III.

Prima conditio ad libertatem positur, & Pater Arriaga oppugnatur.

PATER Arriaga disput. 6. de anima, num. 48. & ex professo disput. 8. à num. 4. docet, posse dari actum liberum voluntatis, quem nullo modo efficiat ipsa, dum modo recipiat illum solum passive se habendo per influxum causæ materialis, vel subiectivæ; verbi gratia si Deus poneret in me qualitatem amoris quam vocat actum elicitem à Petro, dummodo mea potentia volitiua reciperet ipsum per verum concursum materiale, posset esse liber ille actus respectu mei, non minus, quam ille, quem nunc elicio.

Iam sine controuersia pro certissimo habetur, actum liberum, vt liberi rationem induat respectu alicuius debere non solum materialiter, & pure passive; sed etiam active, & efficienter elici ab ipso, respectu cuius liberum exercitium est. Itaque de ratione potentiæ formaliter liberæ est, vt quatenus talis sit potentia actiua: hæc conclusio est ita certa hac tempestate, vt oppositum ab aliquibus grauibus Doctores erroneum in fide, ab aliis temerarium ad minus iudicetur: ego autem, vt abstineam ab omni censura iudicium hoc remitto sapientibus, fideique iudicibus, contentus solum muneri meo satisfacere; quod in hoc situm, ac collocatum est, vt præsentem veritatem, quæ immediate opponitur Lutheri & Calvinii doctrinæ efficaciter quantum in me fuerit probem, atque confirmem, quia multa nostræ fidei mysteria ab ipsa sine dubio pendent: probatur.

PRIMO ex scriptura; Petrus enim Apostolus 2. epist. cap. 2. ita ait: [satis agite vt per bona opera certam vestram vocationem & electionem faciatis, vbi S. Apostolus optimè explicat D. Augustinus, & Hieronymus, tradens doctrinam infallibilem, & certam de mediis necessariis ad beatitudinem consequendam; secundum prædestinationis decretum, & diuinæ vocationis beneficium ait, nulla alia esse talia media, præter bona opera; vbi pro contradictione necessaria in mediis ad beatitudinem petit duo, & rationem operationis & rationem bonæ operationis, vt patet ex illis verbis: [satis agite vt per bona opera certam vestram vocationem, & electionem faciatis.] Vnde D. Augustinus hæc verba profert; [non aliter certi sumus de itinere ad beatitudinem electis promissam, nisi dum bene operando in tempore exequimur id, quod sine tempore, quia ante omnia tempora]

Quæst. II. In quo consist. actus liber Dei. 427

tempora, & secula decretum est à Concilio voluntatis diuinæ,] quid clarius, & euidentius ad nostram veritatem confirmandam poterat excogitari; tunc sic, media infallibilia ad beatitudinem consequendam sunt bona opera, vt inquit Petrus, quæ bene operando facimus, vt explicat Augustinus; sed hæc media sunt actus liberi, quia sine libertate nihil meremur, aut demeremur; vnde D. Paulus Apostolus *epist. 1. ad Corinth. capite septimo*, docens medium, quo homines possint ad libertatem gloriæ, seu ad brauium beatitudinis, & coronam æternæ felicitatis per media congruentia se disponere; asserit exercitium liberæ voluntatis requiri, ibi [non habens necessitatem; sed potestatem habens suæ voluntatis.]

Ergo actus libertatis ex mente Petri, & explicatione Augustini in operando operatione, seu actione & non in sola passione, seu receptione consistit.

Clarius hoc exprimitur ab Ecclesiastico, *capite 31.* ibi, qui potuit facere mala, & non fecit; ecce libertatem manifeste explicat per potentiam faciendi, & non faciendi, cuius exercitium est facere, vel non facere: ergo qui dixerit, exercitium libertatis consistere in sola & pura passione sine actione & operatione, sine dubio immediate opponitur Scripturæ, quæ, vbiunque libertatem arbitrii declarat, verbis virtutis ad propriam potestatem agendi pertinentibus; & dum explanat exercitium illius, decernit esse per operationem, & actionem; vt patet clarissime ex locis nuper adductis; quibus consonat illud *Ecclesiast. 15.* [Ad quod volueris, porrigere manum tuam,] & illud; [quæ enim odit, ne feceris.] Item locus ille *Zachar. 4.* [conuertimini ad me,] per quæ verba, [libertatis nostræ admonemur,] vt Concilium Tridentinum explicuit; nemo autem se ipsum conuertit, nisi agendo, vt ipsum Concilium decernit, ac definit; Tandem simile est dictis illud *Apocalyp. 3.* [si quis aperuerit mihi ianuam, intrabo ad illum;] Verbum enim apertendi efficientiam includit; vnde his verbis Ioannes Euangelista videtur pulchra comparatione explicare locum Zachariæ; propheta enim *cap. illo 4.* ait: [conuertimini ad me, & ego conuertar ad vos.] Quæ propositio, vt docent Diuus Thomas, & D. Anselmus æquiualeat conditionali huic, si ad me conuertamini per contritionem, dolorem, & amorem, ad vos conuertar per gratiam habitalem; quapropter si huiusmodi actuum clauibus reueratis ianuam cordis, mihi que aditum parentem offeratis, introibo ad vos, vt animas vestras diuinis muneribus gratiæ adornem, atque impleam; quod idem est, ac dixit Ioannes, [si quis aperuerit mihi ianuam intrabo ad illum:] alia multa breuitatis causa relinquo, quæ passim in Scriptura occurrunt.

Secundo aperte, & manifeste probatur hæc veritas, ex Concilio Tridentino, *sess. 6. capite quinto*, vbi cum dixisset, homines vocari à deo per gratiam [vt eadem gratiæ libere assentiendo, & cooperando in ipsum Deum conuertantur,] explicat illam liberam cooperationem dicens: [ita vt tangente Deo cor hominis per Spiritus sancti illuminationem; neque homo ipse nihil omnino agat inspirationem illam recipiens, quippe qui & illam abijcere

I. P. Tom. II.

potest. Neque tamen sine gratia mouere se ad iustitiam coram illo libera sua voluntate possit.] Et ideo in *Canone 4.* damnat dicentes, [liberum arbitrium nihil cooperari, assentiendo Deo excitanti, aut nihil omnino agere, merereque passivè se habere;] atqui si homo non ageret, sed reciperet actum ab alio factum merere passivè se haberet: ergo hic dicendi modus est contra Concilium.

Respondet Pater Arriaga hoc, quod est passivè se habere, dupliciter sumi posse: primo, sine vilo prorsus vero concursu, vt se habet materia respectu anime rationalis, in quam nullo modo influit? Secundo per verum concursum, & influxum, qualem, verbi gratia, exhibet materia prima in formas materiales, & quodlibet subiectum in sua accidentia: ait ergo Pater Arriaga à Concilio damnari, qui dixerit, liberum hominis arbitrium passivè se habere primo modo non secundo; nam in secundo modo vere causa passiva influit, atque adeo sufficere hunc influxum ad rationem voluntarij, & liberi, & ne voluntas dicatur operari mortuo modo.

Sed contra est, quia hæc noua expositio, & distinctio sine vilo fundamento excogitata est à Patre Arriaga contra communem modum intelligendi Philosophorum, & Theologorum; atque adeo vel ex eo capite solum est reiicienda in re tam graui. Nam in primis passivè se habere respectu alicuius physice loquendo ex communi vsu huius vocis, idem est ac præbere concursum tantum passivum; in animam vero rationalem, sicut materia prima proprie loquendo nullum exhibet concursum positum, ita neque passivè se habet ad illam secundum substantiam, sed solum ratione vnionis, vel informationis, quæ dependet à materia. Deinde quia quidquid sit de anima rationali; negari nequit, materiam, & quodlibet aliud subiectum ad formas, quæ ex illo educuntur, merere passivè se habere; neque alius vniquam aliud somnauit: sed voluntas per se se potest habere in actu libero, sicut materia ad formas, & vt lignum ad calorem: ergo se habebit merere passivè, quod est contra Concilium. Præterea quia Concilium loquitur iuxta subiectam materiam, & excludit concursum merere passivum, qui voluntati tribui potest, non illum, cuius voluntas non est capax, & de quo non agitur, vt verbi gratia, si ego dicam, animam respectu potentiarum non merere passivè se habere, quis intelligit aliud, nisi animam, præter verum concursum passivum, habere etiam alium concursum actiuum, neque cuiquam venit in mentem, me excludere concursum passivum vel passionem similem illi, quam corpus exercet circa substantiam anime rationalis: sed illum, qui opponitur concursui merere actiuo: ergo similiter cum Concilium excludat concursum merere passivum voluntatis, tantum illum excludit, qui opponitur concursui actiuo, & quem voluntas potest habere, & habet circa motionem diuinam, scilicet per verum influxum subiectiuum.

Confirmatur primo hæc propositio, [voluntas non se habet merere passivè, sed præterea agit,] quæ expresse habetur in Concilio, est similis, & eiusdem rationis cum hac: anima respectu

suarum potentiarum non se habet mere passive, sed præterea agit: sed in communi sensu & acceptione Philosophorum in hac secunda propositione intelligimus per passionem veram causalitatem causæ materialis, & per actionem causalitatem efficientis: ergo similiter in prima, sed Concilium dicit voluntatem non se habere mere passive, sed agere: ergo utrumque intelligendum est iuxta proprietatem scholæ, & communem usurpationem.

Confirmatur secundo & clarius, quia Concilium non omnino excludit concursum passivum voluntatis; sed tantum ait, voluntatem non se habere mere passive, quod idem valet, ac si diceret, non se habere tantum passive, sed etiam alio modo; ut cum dico, homo non est mere animal; sensus est non est tantum animal; sed aliud præterea, scilicet rationale; sed voluntas in suo actu non se habet mere, & tantum passive: ergo aliquid aliud habet, præter pati scilicet agere, quia hi ter nini mutuo se respiciunt, & excludunt; unde sicut cum ego dico, Deus respectu effectus creati se habet mere active, significat nullo modo recipere illum, sic cum dico voluntas, vel alia causa non se habet mere passive respectu effectus, significat, præter veram passionem habere veram actionem circa illum.

Secundo impugnatur P. Arriaga ratione deducta ex inconvenientibus, quæ ex illius sententia manifeste sequuntur: nam primo sequitur, posse Deum v.g. me nihil agente, sed concurrente passivo adducere ex mea voluntate actum vel qualitatem amoris, qui tamen liber sit; quod necessario concedet P. Arriaga, nam in illo casu erit aliquis concursus voluntatis; atqui hoc pugnat cum communi Theologorum, & fere cum ratione naturali; nam actus liber, ut talis debet esse in potestate mea aliquomodo, sed iste actus nec est in potestate mea quoad actionem; quia voluntas divina, ad quam actio pertinet, non mihi subordinatur: neque etiam quoad receptionem; quia supposita voluntate Dei operandi talem actum in me; ego nequeo resistere illi, neque non recipere talem qualitatem; quia Deus in suis creaturis, & dependenter ab illis ut à subiectis potest producere quaslibet formas, quæ non implicant contradictionem: ergo non est unde ille actus sit in mea potestate: ergo neque potest esse liber.

Dices, esse liberum quia vere anima, & voluntas influit per verum concursum.

Sed contra, quia iuxta hunc dicendi modum etiam productio gratiæ & habituum super naturalium voluntatis erit libera in se ipsa immediate, & procedens à libertate humana, quod nullus dixit cum in pueris dentur hi habitus infusi sine libertate. Patet consequentia; quia per te ad libertatem sufficit verus concursus voluntatis etiam in genere materialis causæ, sed hic concursus intervenit etiam, cum producitur gratia, & habitus charitatis, quæ cum sint accidentia, non fiunt nisi cum influxu physico voluntatis ut subiecti: ergo.

Secundo sequitur Deum non posse neque de absoluta potentia ponere in me aliquam qualitatem volitivam, vel actum voluntatis circa obiectum indifferenter propositum, quin ille actus sit liber; eo ipso quod vere dependeat à voluntate, ut à vera causa subiectiva, ut patet, quod tamen est contra communem, & certam doctrinam præcipue nostræ societatis, asserentem, quod si Deus vellet necessitatem inferre potentie meæ li-

beræ, etiam circa obiectum indifferenter propositum, non alio modo id efficere, quam producendo aliquam qualitatem in mea voluntate, quæ licet dependeret ab ea, ut à subiecto, nihilominus non esset absolute in potestate voluntatis.

Tertio denique sequitur ipsam physicam prædeterminationem, quam impugnamus in Thom. non tollere libertatem; neque enim Thomistæ ponunt illam sine concursu passivo vero ipsius voluntatis, eo ipso quod talis prædeterminatio sit qualitas, vel modus; unde vltimus vix remanet nobis aliquod principium stabile iuxta doctrinam Societatis & modum tuendi libertatem humanam, ut consideranti patet.

Adde si semel ponatur voluntatem posse absolute velle formaliter sine actione non esse ullam rationem, quæ probetur, nihil esse volitum, quin sit præcognitum, hoc est ante omnem actum voluntatis præcedere actum intellectus, ut ipsi aduersarii volunt; nam ideo ponitur actus intellectus, ut determinet principium volitivum, sed cognitione existente in solo principio elicitive actionis volitivæ, quod iuxta istam sententiam potest esse Deus, vel aliud suppositum sufficienter determinatur actus voluntatis præsuppositus ut manifeste patet: ergo cum nihil sit, quod urgeat ad tot inconvenientia, non est cur recedamus à communi opinandi modo propter solum pruritus innovandi, atque adeo fatendum est, actum voluntatis vitalem præcipue liberum necessario includere actionem.

Deinde urgetur ex ponderationibus, quas fecimus disput. 20. de anima, q. 1. sect. 2. a num. 7. usque ad 15. circa locum nuper adductum Concilij Tridentini sess. 6. de iustificatione. Canon. 4.

Tertio sic probatur auctoritate Sanctorum; D. enim Augustinus lib. 1. retr. actionum cap. 1. recognoscens verba, quæ in quest. 1. lib. 1. ad Simplic. posuerat: [quamvis sit in cuiusque potestate quid possit,] ait ideo illa dixisse [quia non dicimus esse in potestate nostra, nisi quod cum volumus, sit, ubi primum, & maximum est ipsum velle sine vilo quippe intervallo temporis; præsto est voluntas ipsa, cum volumus.] Unde etiam lib. 83. questio. quest. 8. inquit, [moveri per se animam sentit, qui sentit in se esse voluntatem, nam si volumus, non alius de nobis vult; & iste motus animæ spontaneus est;] quibus Verbis trifariam demonstrat D. Augustinus contra adversarios, actum liberum voluntatis necessario includere actionem, prima demonstratio continetur illis verbis, [moveri per se animam sentit] &c. quæ demonstratio sumit pro medio definitionem actus vitalis, vivere enim est à se, & per se moveri: sed actus liber, inquit Augustinus, est vivere: ergo est motus à se & per se; sed motus à se, & per se includit essentialiter actionem, nihil enim potest à se ipso moveri quin motum in seipso producat; nam si passive solum se habeat respectu motus, non movebitur à se, sed ab alio: ergo actus voluntatis liber dicit essentialiter operationem. Ecce prima demonstratio Cherbici Doctoris. Secunda demonstratio continetur illis verbis; [nam si volumus, non alius de nobis vult] quæ sic efformatur quia quando aliquis libere se exercet volendo, ipse est qui vult, & non alius pro ipso, sed si ipse non produceret suum amorem, non veller ipse: ergo dum vult producit amorem, & operator active illum; tertia demonstratio continetur in illis verbis, [& ille motus

Quaest. II. In quo consist. actus liber Dei. 429

motus animae spontaneus est; formatur enim sic à D. Thoma, quia actus voluntatis liber est essentialiter voluntarius; & spontaneus; sed omne voluntarium eo modo quo voluntarium, & spontaneum est, ut patet ex definitione illius, quam amplectitur tota schola tam Theologica, quam Philosophica; quod est à principio intrinseco cum cognitione; id est à principio intrinseco se reducens ad actum primo, vel quasi primo ad actum secundum per formalitatem intrinsecam existentem in ipso Principio se reducens: ergo actus liber voluntatis includit essentialiter actionem.

Videatur à nobis dicta disput. 20. de anima supra citata de natura, & essentia intellectus; quaest. 1. Verum intellectus formaliter consistat in actione: per totam, ubi late de hoc negotio agitur; & omnia ibi allata facili negotio possunt accommodari praesenti negotio; videatur praeterea disputatio prima de anima, & in ea quaestio. 6. Vtrum aliquod intellectuale vivere possit, passivum tantum se habendo, ubi data opera de hoc eodem negotio agitur in tota illa quaestione.

Idem docet ipse Augustinus lib. 12. de civitate cap. 6. & 7. ubi agens de causa actus mali dicit ad voluntatem ipsam reduci; tanquam ad causam efficientem, & deficientem; idemque docet lib. 1. de libero arbitrio à capite 12. & lib. 3. cap. 1. & 2. additque cap. 3. illud esse in potestate nostra, quod cum volumus, facimus; quapropter nihil tam in nostra potestate, quam ipsa voluntas est. Quod repetit, & confirmat lib. 1. retractationum cap. 9. & 22. ex quibus verbis hanc rationem conficio; nam potentia libera ut inquit D. Augustinus est, quae in manu, & potestate sua habet mutari vel non mutari, operari vel non operari nam hoc est esse dominam sui actus, vel mutationis, in quo dominio libertas consistit, haec autem potestas, seu dominium non consistit in potentia passiva, non enim dicitur aliquid esse in potestate nostra propter potentiam passivam solam, sed propter activam quam ipsum nomen potestatis significat, praecipue quando agitur de potestate, cui imputatur ad praemium, vel ad poenam actus secundus, seu exercitium, eodem, quo imputatur libertati actus liber qui minime imputaretur ad malum, vel ad bonum, nisi ipsa voluntas produceret, & faceret talem actum, ut evidenter docuit ipse D. Augustinus lib. 8. quaestio. quaestione 24. his verbis: [nec peccatum, nec recte factum imputari cuiquam iuste potest, qui nihil fecerit propria voluntate], & hoc modo ait, utrumque esse in libero voluntatis arbitrio: ergo oportet, ut sit in potentia activa quatenus activa est: ergo actus liber formalissime dicit exercitium potentiae activae, quatenus activae: ergo est actio, ut actio, seu includit actionem. Minor probatur, quia non est in potestate, ac dominio patientis, ut tale est, quod patitur, nec ne, hoc enim pender ab agente, quia patiens ideo patitur, quia agens in illud agit, actio enim infert passionem & ordine naturae, vel rationis illam praecedat, & ideo talis est passio, qualis est actio, & non e converso, loquendo causaliter, & à priori: ergo actio non est in potestate patientis, ut patiens est, id est in dominio eius; sed agentis, quod expressis verbis docuit ipse Augustinus, lib. 3. de libero arbitrio, cap. 2. ibi: illud esse in potestate nostra quod volumus, facimus, & lib. 1. retractationum. cap. 1. quia non dicimus esse in potestate nostra, nisi quod cum volumus facimus, & quod cum ap-

petimus, fit; ubi primum, & maximum est ipsum velle.

Quid clarius, & evidentius: ergo libertas solum est in potentia activa ut activa est, & liber actus in actione ut actione, & non solum pure in Passione, quia alias liber actus non esset in dominio, & potestate illius, qui libere vult; nam actio non est in dominio patientis, ut dixi, sed agentis, quia prius non est in potestate posterioris sicut praecipuum non est in potestate subditi, sed superioris: ergo etiam passio non est in potestate patientis, ut tale est, sed in potestate agentis, quia posita actione, necessario sequitur Passio, & ideo eareus tantum potest Passio esse aut denominari libera in quantum actio fuerit libera: ergo utrumque est in potestate, & dominio agentis: ergo libertas principaliter est in potentia activa ut activa est, & in actione, quapropter licet voluntas sit receptiva sui actus, & sub ea ratione sit potentia passiva, non est tamen principaliter libera nisi quatenus potestatem habet eliciendi, & non eliciendi actum suum; & in tantum receptio eius potest esse libera ipsi voluntati in quantum efficere est illi liberum; si enim ab alio agente reciperet actum, ipsa nihil efficiente ex parte sua necessario illum reciperet; quod si esset in potestate alterius agentis non immittere in voluntatem talem actum alteri agenti esset liber ille effectus, non ipsi voluntati.

Dices: passum interdum determinat actionem agentis, vel ad illam confert, vel illam impedit: ergo eadem ratione potest ex parte potentiae passivae pronenire, ut agens illam immutet: ergo etiam poterit libertas esse in potentia passiva ut passiva est; antecedens patet in causa superiori, & univ ersali necessario agente, determinatur enim ad hanc vel illam actionem ex parte passi ut patet in sole exsiccante lutum, & liquefaciente ceram. Item in causis particularibus actio est maior, vel minor iuxta dispositionem passi, & interdum omnino impeditur propter resistantiam eius. Ac denique in moralibus, & supernaturalibus, quando Deus infundit habitum voluntati, ipsa voluntas mere passive se habet, & nihilominus receptio est illi libera; quia ex eius pender dispositione.

Respondeo negando secundam consequentiam, quia passum ut tale est, si sit omnino idem non potest determinare actionem agentis, nec magis iuvare, vel impedire actionem unius agentis, quam alterius; si vero sit diversum, seu diverso modo dispositum, tunc determinatio, resistantia, vel similis effectus erit omnino necessarius, aut si participet aliquam indifferentiam necessario pendebit aliquomodo ex potentia activa libera. Declaratur: nam si agens sit naturale, & potens ad plures effectus efficiendos propter univ ersalem virtutem, non potest circa idem passum eodem modo dispositum ad certum effectum determinari, nisi passum illius tantum sit capax, nam si passum sit de se indifferens ad plures, non est cur ab illo determinetur tale agens ad unam actionem potius, quam ad aliam, si autem passum sit capax unius tantum effectus, tunc determinabit quidem actionem agentis, determinatio autem erit omnino naturalis, seu necessaria, ut per se constat, & eodem modo si passum sit diverso modo dispositum, determinat quidem actionem talis agentis, necessitate tamen naturali, ut patet in

illo exemplo de sole liquefaciente geram, vel exsiccante lulum; vtrumque enim facit necessitate naturali; & ratio est quia ex parte recipientis vt sic non prouenit determinatio actionis, nisi propter incapacitatem naturalem, vel limitationem capacitatis ab aliqua dispositione prouenientem, & ideo si limitatio illa, vel dispositio naturalis sit, etiam determinatio est necessaria; nec potest ex parte passi esse libera; idemque est de resistentia, vel impedimento aut carentia illius proueniente ex naturali dispositione recipientis, intercedit enim eadem ratio; at vero si agens sit liberum, tunc potest determinare suam actionem & consequenter etiam passionem circa idem passum de se indifferens, & capax plurium actionum, & tunc quidem determinatio libera est, prouenit autem ab eminentia potentie activae & dominio, quod habet in suam actionem; nec potest aliunde provenire. Interdum etiam passio aliqua, seu receptio potest pendere ex dispositione libera passi; & tunc licet receptio proxime non possit esse libera ipsi recipienti, quia ab illo non fit, remote potest denominari libera, quatenus ab eius libera dispositione pender; illa autem libertas in eo posita est, quod effectio talis dispositionis est libera; & ita semper manet ex potentia activa, in qua residet, & hoc modo receptio primae gratiae sanctificantis potest dici homini libera remote in quantum efficere contritionem est homini liberum, & in naturalibus potest dici esse homini liberum calefieri à sole in quantum libere potest ad solem accedere, vel ab illo recedere; propria ergo libertas in potentia activa consistit, ac per consequens propriae libertatis actus consistit in actione, quatenus actio est; licet etiam quia actus virtualis est, minus tamen principaliter includat passionem; quia cum actus vitalis ex sui natura sit immanens, petit necessario actionem, & passionem, & ideo necessario vtrumque petit, praecipue actionem.

Deces, tamen voluntas non fit libera agendo, poterit tamen esse libera resistendo, saepe enim aliqua non possunt quidem agere ipsa in se, sed possunt resistendo impedire actionem aliorum.

Respondet, si voluntas sit potentia passiva non posse illam resistendo impedire actionem alterius, illa enim resistendo impediunt, quae habent contrariam qualitatem; voluntas autem non habet contrariam qualitatem, cum sit indifferens ad contraria. Itaque non habet unde resistat, si ex natura sua solum est apta pati, quod si potentia sit activa, & ab obiecto moveatur, tanquam à fine, non tanquam ab agente, tum vere resistere poterit, vt re ipsa etiam saepe resistit, cum variae rationes in eodem obiecto, vel varia obiecta illi demonstrantur.

Ade quod libertas voluntatis non in eo solum posita est, quod possit resistendo prohibere, ne obiectum agat amovendo obiectum ipsum, sed etiam in eo, quod praesente obiecto, & agente, quod suum est, voluntas possit libere consentire, vel dissentire vt perspicuum est ex illo exemplo, quod S. Augustinus proponit in libro 12. de civitate Dei, cap. 6. v.g. si duo sint aequae affecti animo & corpore, & occurrant eidem rei, quae sua pulchritudine allicere possit affectum, & eadem Diaboli tentatione vterque tentetur; & tamen vnus tentationi consentiat, alter non consentiat, non potest reddi alia causa, nisi quia vnus vult, alter non vult: at si voluntas solum pateretur, & non operaretur, aut ageret, non consentiret, aut dissenteret: ergo agit ex D. Augustino quando

libere movetur; quod etiam expresse docuit Damascenus lib. 2. de fide, cap. 25. ideo hominem esse liberi arbitrij, quia in sua potestate habet eas actiones, quas libere operari dicitur; & ideo omnem deliberationem actionis causa suscipi] & addit in cap. 26. [in nostra potestate sunt ea quae liberum nobis est facere, vel non facere,] idem sumitur ex Anselmo libro de conceptu Virginis, cap. 6. Bernard. lib. de gratia, & libero arbitrio ex Nizeno libro 9. philosophia.

Vltimo omnes Thomistae cum D. Thoma 1. p. q. 82. art. 4. & quest. 8. in corpore; item 1. 1. quest. 9. art. 1. 3. & 9. 2. 2. de veritate, art. 9. in corpore, & ad primum. & q. 24. art. 4. in corpore, & omnes Scotistae cum Scoto in 2. dist. 25. in argumentis ad oppositum; & in toto discursu questionis, Durandus dist. 24. q. 2. num. 10. 19. & 34. & omnes Doctores Societatis Iesu; vt videre est in Patre Suarez tom. 1. de gratia prolegomeno 1. cap. 2. Bellarmino lib. 3. de libero arbitrio.

Secundum requisitum: ad libertatem est habere indifferenciam per eminentiam quandam dominatam excellentissimi cuiusdam dominij ad operandum opposita, seu ad operandum, & non operandum; quae indifferencia duplex est, prima quoad exercitium, secunda quoad specificationem, prima consistit in hoc, quod possit voluntas se exercere circa contradictoria, operandum, vel non operandum; secunda est, vt possit se exercere circa speciem distinctos actus vel fines; & ideo vocatur quoad specificationem.

Probat primo de indifferencia quoad specificationem ex dictis, quia libertas est propria & immediata proprietates potentiae activae vt activa est: ergo si talis indifferencia sit respectu plurium actuum, necesse est vt in tali facultate sit vis effectrix omnium illorum actuum; nam si tali virtute careat, ad alium illorum efficiendum respectu illius, non erit libera cum respectu illius non sit activa.

Non sufficit autem ad libertatem circa tales actus, vis superior, & quasi universalis effectrix plurium actionum, vel effectuum, quia in agente naturali potest similis virtus inveniri, vt in sole videre licet, cuius virtus per universalitatem, quandam indifferens est ad plures effectus & actiones; ergo ad indifferenciam libertatis vltra illam quasi universalem vim actum necessarium est, vt illa sit coniuncta cum quadam eminentia, ratione cuius potest inter ipsas actiones eligere, aut se ad hanc potius, quam ad illam fidere, quia ipsa vult à se ipsa sine eo quod ad hoc ab alio determinetur, propter quod merito dixit Divus Thomas in 2. dist. 28. q. 1. art. 1. hominem non fore liberi arbitrij, nisi ad eum determinatio sui operis pertineret, & Damascenus lib. 2. de fide, cap. 25. ideo hominem esse liberi arbitrij, quia in sua potestate habet eas actiones, quas libere operari dicitur, & ideo omnem deliberationem actionis causa suscipi, & addit in cap. 26. in nostra potestate sunt ea quae liberum nobis est facere, vel non facere, & August. lib. 3. de libero arbitrio, cap. 1. 2. & 3. sic ait illud esse in potestate nostra, & dominio quod cum volumus fecimus, quapropter nihil tam in nostro dominio, & potestate quam ipsa voluntas est, quod repetit, & confirmat lib. 1. retractationum, cap. 9. & 22. vnde cap. 1. recognoscens verba, quae in q. 1. lib. 2. ad Simplicium ponerat, quamvis sit in cuiuslibet potestate, quod possit, ait ideo illa dixisse, quia potestate esse in potestate nostra, nisi quod non dicimus esse in potestate nostra, nisi quod cum volumus sit, vbi primum, & maximum est ipsum

Quaest. vlt. De concursu Dei cum creaturis. 431

ipsum velle sine illo quippe intervallo temporis praesto est voluntas ipsa cum volumus, quod etiam confirmant loca omnia, quae in primo requisito adduximus.

30 Nam ab omnibus indifferentia haec per modum habitus dominij declaratur, & ideo ait D. Thomas *prima secunda, quaestione prima, articulo primo*, liberam arbitrium esse facultatem voluntatis, & rationis per quam homo est dominus suorum actuum, quid clarius? & ratio evidens est, nam si quæram a te cur sol non habeat libertatem quoad speciem, cum certum sit habere universalem quoad operationes effectus oppositos, verbi gratia, ad producendum frigiditatem, & producendum calorem, & ad liquefaciendum, &c. innumera effecta; sine dubio, si rationabiliter respondeas dicendum tibi erit ideo nulla gaudere libertate, solem, quia non habet indifferentiam cum domino ad suas operationes; itavt illas operetur habendo illas in sua potestate, quia vult hanc potius quam illam, etiam si sit sufficiens, & completus ad operandum utrumque effectum, sine eo quod ad hoc potius effectum quam alium ab alio determinetur: ergo libertas hominis in hoc consistit, quod sit indifferentia, quædam ad oppositos actus, cum dominio circa illos; itavt operetur hunc potius quam illum, non quia determinetur ab aliquo extrinseco agente, ad hunc potius effectum, quam ad illum, sed quia ipsa voluntas adhuc existens completa, & sufficiens ad utrumque actum, solum, quia vult ipsa sine eo quod ab alio cogatur, vel determinetur, producit hunc effectum potius quam illum.

31 Secundo probatur de indifferentia, quoad exercitium, quia imprimis ad illam necessaria est potentia activa, hoc enim satis aperte demonstratum manet in primo requisito, & per se evidens est, quia nisi supponatur vis agendi in tali facultate semper carebit actione, quia actio esse non potest nisi ab habente vim agendi, eritque illa carentia non per modum privationis, sed per modum simplicis negationis, sicut potest esse in qualibet re inepta ad agendum.

32 Deinde probatur de potentia ad non agendum, quia si potentia careat actione ex aliqua impotentia agendi, tunc non est libertas in carentia actionis: sed necessitas ut videtur est in lapide, in quo datur carentia videndi non ex potentia videndi, sed potius ex impotentia videndi, & sic illa carentia est ex necessitate, & non ex libertate, quia impotentia dicit impossibilitatem, & impossibilitas agendi æquivalere necessitati non agendi: ergo ut carentia actionis libera esse possit, supponit in ipsa facultate talem potentiam agendi, quæ vi sua possit non agere non ex impotentia, sed ex eminentia virtutis, quam recte vocarunt Theologi dominium actus; carere enim actione ex impotentia, non est dominium, cum de ratione dominij sit potestas faciendi & non faciendi: ergo ut potentia sit vere domina sui actus quoad exercitium eius, oportet ut non ex impotentia, sed ex interna, & eminente potestate actionem possit suspendere, & ob hanc causam non potest talis indifferentia inveniiri immediate in potentia passiva ut passiva est respectu passionis, quia licet possit interdum pati, & interdum non pati in utroque pender ab agente; unde si adsit agens necessarius paritur vel absolute, si agens sit naturale, vel ex suppositione actionis, si agens sit liberum, & velit, si vero agens absit vel cohibeat actionem, tunc etiam non libere, sed necessario

non patitur ex quadam impotentia; quia ut passiva est non potest se ad actum reducere.

33 Tertium requisitum ad libertatem proximam, & absolutam arbitrij est ut virtus facultatis in ordine causæ proximæ habeat completam vim activam, & dominativam illorum actuum, id est omnia sufficientia principia in actu primo, quæ sufficientem & completam reddunt potentiam activam ad effectus, ad quos dicitur simpliciter, & proxime libera: hæc assertio sequitur ex præcedentibus, & probatur; quia alias si facultas ipsa, seu voluntas haberet vim agendi, tantum dimidiatam, & incompletam non posset simpliciter velle aut nolle: ergo simpliciter non habebit in sua potestate actum suum actum: ergo nec habebit dominium eius, neque proximam, & absolutam libertatem.

Declaratur, quia si proposito sufficienter obiecto voluntas non habeat sufficientem vim activam ad volendum, & nolendum tale obiectum, sed tantum partialem, seu inchoatam erit impotentia passiva ad recipiendum complementum potestatis activæ: ergo ex ea parte, quæ est impotentia receptiva talis complementi virtutis activæ, non est libera, quia non habet illud complementum in sua potestate activa, sed in receptiva: ergo etiam non est proxime libera ad ipsum effectum, seu actum secundum, donec in sua virtute agendi compleatur; unde est attente considerandum quod licet potentia libera etiam supposita integra libertate possit, ut dixi, esse passiva; hæc potentialitas potest supponere in eadem facultate, integram vim activam, nihilominus non potest esse integrè libera si sit in sola potentia passiva ad totam, vel aliquam partem virtutis activæ suorum actuum, quia sine integra virtute activa nondum habet actum in manu sua.

Ultimum requisitum est, ut detur immunitas a necessitate operandi in ea potentia quæ est formaliter libera, tam in statu remoto, quam in statu proximo, quod quidem in statu remoto per se notum est; nam ideo, qui dormit, vel non considerat, liber nihilominus est, quia voluntatem retinet, quæ de se est facultas potens operari sine necessitate, si enim talem potentiam vel illam proprietatem eius amitteret, iam nullo modo posset habere libertatem, imo interdum non videtur esse satis solam potentiam retinere; nam puer ante usum rationis, vel ament non dicitur habere libertatem, etiam si potentiam de se liberam habeat, quia est intrinsecè impotens, & indispositus, ad multa præcisè, & necessaria ad usum libertatis, qui autem est intrinsecè aptus ad usum libertatis non tamen ex parte voluntatis, sed etiam ex parte aliarum potentialitatum, & intrinsecè dispositione organorum, licet actus sit impeditus; verbi gratia, per somnum minus remotam facultatem habet utendi libertate, & ideo communi usu liber vocatur, quia & facultatem habet de se indifferentem ad agendum & non agendum, & intrinsecè impeditus non est ad usum illius, licet quoad cætera requisita adhuc illa libertas remota sit.

34 Altera pars de libertate proxima in actu primo, & quasi immediato est difficilior, sed tamen verissima, quæ sic probatur, quia illa etiam est potestas vere libera: ergo in illo etiam statu retinere debet indifferentiam activam in operando, quia hæc est de intrinseca ratione libertatis vere ostensum est.

Deinde, quia alias nunquam potentia libera in actu primo remoto esset proxime libera ad agendum.

dum vel non agendum, quod est contra omnem rationem potentiae actiuae, & plane contra vsum libertatis. Patet sequela, quia potentia per se, ac formaliter libera in se non videtur nec valet uti sua libertate, & indifferentia, nisi proximè disposita ex parte sua, & ex parte intellectus, & obiecti & ex omni alia parte necessaria ad opus: ergo si postquam est proximè disposita, iam non manet cum plena indifferentia, profecto nunquam in se ipsa libere operatur, nec videtur innata libertate.

36 Deinde probatur, quia libertas formalis & quasi essent alii voluntatis duplicem potestatem inadæquatam seu ratione distinctam includit circa idem obiectum eodem modo hic & nunc propositum, una est potestas volendi, alia est potestas non volendi seu nolendi illud quod potest velle; si ergo voluntas iam expedita, & proximè disposita ad operandum circa tale obiectum, non est indifferens ad utramque partem illius potestatis, sicut erat per se precise ac remote & nude expectata: ergo ad unam partem illarum manebit proximè, & simpliciter potens; ad alteram vero non nisi remote ac subinde proximè impotens: ergo de facto voluntas tunc non operatur tanquam domina utriusque potestatis, sed perinde se habet ac si alteram tantum potestatem haberet, ac proinde non libere operatur.

37 Ut declaremus & probemus consequentiam, constituamus, & consideremus voluntatem dicto modo proximè dispositam, ac præparatam, seu applicatam ad primum vsum libertatis suae prius natura quam libertate videtur: tunc ergo etiam tunc retinet indifferentiam ad utramque partem, & hoc est, quod intendimus, aut alteram tantum potestatem exercere potest v. g. volendi, & tunc profecto sequitur ut sit hic, & nunc simpliciter, & proximè impotens ad nolendum, quia ut possit nolle, deberet aliter præparari seu disponi, quod iam non est in potestate illius, nec antea fuit, quia nondum via fuerat libertate sua ut supponitur: ergo illa libertas remota nunquam ad vsum applicatur.

38 Ex quibus concluditur necessario esse contra rationem liberæ facultatis ut ad agendum requiratur aliquam conditionem præuiam ad actionem, quia posita tollatur vel impediatur hæc immunitas, seu differentia ad agendum, & non agendum, quia cum libertas formaliter sit posita in indifferentia; si hæc tollitur, vel impeditur ante actionem, iam actio non procedit à potentia indifferente & expedita ad agendum secundum utramque partem suae indifferentiæ: ergo si talis potentia huiusmodi conditionem requireret ad agendum tunc, vel illa in se non esset indifferens & ita non esset libera etiam in actu primo, & remoto, vel ad agendum postulari conditionem repugnantem suae indifferentiæ: ergo si talis potentia huiusmodi conditionem requireret ad agendum; tunc vel ipsa in se non esset indifferens, & ita non esset libera, etiam in actu primo, & remoto, vel ad agendum postulari conditionem repugnantem suae indifferentiæ suaeque libertati & connaturali operandi modo, quod plane repugnat, & in hunc modum id ipsum ultèrius declaratur, nam vel illa conditio præuia ad actionem, quia posita tollitur indifferentia quatenus iam cum illa non potest voluntas agere, & non agere sed tantum agere, aut tantummodo non agere; vel inquam illa conditio ab alio agente extrinseco adhibenda est, vel ab ipsa voluntate: si ab alio sequitur aperte voluntatem non esse indifferentem actiue, sed passivè tantum,

scilicet ut hanc, vel illam conditionem ab alio recipiat, quia posita semper est determinata ad unum agendum, seu non agendum; si vero conditio illa ab ipsa voluntate adhibenda est, aut libere eam adhibebit, aut necessario; si necessario etiam petit indifferentiam; tunc quia ex necessaria connexion sit determinatio voluntatis ad unum, tunc etiam quia ut illa connexio ex necessitate adhibeatur à voluntate, necesse est ut sub ea ratione ad unum determinata supponatur; si tamen illa conditio adhibeatur, libere iam supponitur actus liber & de requisitis ad illam redibit eadem questio, an positis illis omnibus integra maneat indifferentia facultatis; nam si non manet perit libertas, si autem manet ibi est proprie libertas, & reliqua, quæ inde manant; si necessario manent, sunt libera solum per denominationem & dependentiam ab illo primo actu; igitur fieri non potest, ut libera facultas natura sua requiratur conditionem præuiam ad omnem vsum suorum actuum quæ tollat, vel impediat indifferentiam eius.

Nunc autem intelligitur ex dictis, quo modo 39 supradicta descriptio ad actum liberum seu actum liberæ voluntatis vsum applicanda sit, sicut enim de ratione liberæ facultatis est utraque illa potestas agendi, & non agendi ut supra dixi, ita ad liberum vsum eius necessarium est, ut ipsa facultas quatenus proximè applicatur ad agendum cum omnibus requisitis conditionibus hanc indifferentiam retineat, & secundum utramque potestatem adhuc expedita sit ad vnumquemque actum exercendum.

Nomine autem actus comprehendimus etiam 40 liberam negationem actus, seu omissionem illius, siue pura sit, siue non pura, siue in nolendo, siue solum in non volendo, cum humana advertentia consistat, ea vero requiritur ad agendum eodem modo, quo de facultate ipsa libera diximus. Hæc autem omnia sumenda sunt scilicet pro ut sunt conditiones ad operandum prærequiritæ, quæ in actum aliquomodo influunt, quia si ex aliqua conditione præueniente actum impediretur voluntas ab alterius potestatis vsum, siue dubio ex necessitate & non libere tali vsum caret, & ex consequenti absque libertate, & ex necessitate haberet vsum alterius potestatis, quia ablati vno vsum necessario, alius consequitur, cum non possit utroque simul, eo quod immediatam oppositionem includat.

SVBSECTIO IV.

Secundum notabile ponitur.

Secundo advertendum est dari duplicem necessitatem, ut ait sanctus Anselmus lib. de concordiis, cap. 1. & 2. & lib. 2. Cur Deus homo, cap. 18. unam quam ipse Anselmus vocat præcedentem, & est, quæ facit rem esse alteram subsequenter quam facit ipsemet operans, & priorem dicit repugnare libertati, non tamen posteriorem, similique modo distingui potest duplex sensus compositus, unus, qui fit ex suppositione præueniente vsum libertatis, qui absolute antecedens dicitur, alius, qui ex subsequente, quando autem necessitas est in sensu composito priori modo per talem sensum compositum non saluatur, sed potius destruitur libertas, quia illa suppositio omnino antecedens est & inducit necessitatem simpliciter, ac proinde libertati contrariam iuxta doctrinam eiusdem Anselmi. Quando vero suppositio est consequens, tunc